

9. YÜZYIL BİZANS KRONİĞİ SCRIPTOR İNCERTUS (811 KRONİĞİ)

Hüseyin UÇAR*

Öz

Scriptor Incertus adıyla bilinen anonim iki fragmandan biri olan, “Περὶ Νικηφόρου τοῦ βασιλέως καὶ πῶς ἀφίησιν τὰ κῶλα ἐν Βουλγαρίᾳ” başlıklı 811 Kroniği, Bizans İmparatoru I. Nikephoros’un (802-811), Krum Han (803-814) liderliğindeki Tuna Bulgarları’nu ortadan kaldırmak adına Bulgar ülkesinin içine doğru yaptığı büyük seferi anlatır. Metin, bu seferde, ordudaki birliklerden ve ilerleştikten bahsettikten sonra Bulgarlar tarafından ağır bir şekilde mağlup edilen Bizans ordusunun mağlubiyet sebepleri ve I. Nikephoros’un savaş sırasındaki davranışları hakkında da bilgi verir.

Anahtar kelimeler: Tuna Bulgarları, I. Nikephoros, Bizans, Pliska, *Scriptor Incertus*, Krum Han.

9th Century Byzantine Cronicle *Scriptor Incertus* (The Cronicle Of 811)

Abstract

The Cronicle of 811 titled “Περὶ Νικηφόρου τοῦ βασιλέως καὶ πῶς ἀφίησιν τὰ κῶλα ἐν Βουλγαρίᾳ” one of the two anonymous fragment known as *Scriptor Incertus*, describes the Byzantine Emperor Nikephoros I’s campaign to destroy The Danubian Bulgars under the leadership of Khan Krum. The text mentions the troops in the Byzantine army and the army’s advance in this military expedition. And gives information about the reasons for the defeat of the Byzantine army, which was later defeated by the Bulgarians, and the behavior of Nikephoros I.

Keywords: Danubian Bulgars, Nikephoros I, Byzantine, Pliska, *Scriptor Incertus*, Khan Krum.

Geliş Tarihi: 27 Aralık 2020 - Kabul Tarihi: 11 Ocak 2021.

Atıf Bilgisi: Hüseyin Uçar, “9. Yüzyıl Bizans Kroniği *Scriptor Incertus* (811 Kroniği)”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, Cilt: 127, Sayı: 251, İstanbul 2021, s. 367-374.

* İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Genel Türk Tarihi Doktora Öğrencisi, ucarhus91@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-3191-8768.

Giriş

Genellikle “*Scriptor Incertus*” adı ile bilinen ve yazarı bilinmeyen eser bazı yazarlar tarafından 9. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmektedir.¹ “811 Kroniği” ve “*Scriptor Incertus de Leone Armenio*” şeklinde iki parçadan oluşan eserin ilk parçası olan ve imparator I. Nikephoros’un 811 yılında Bulgaristan’da yaşadığı felaketi anlatan bölümü, Theophanes’in “*Chronographia*” adlı eserindeki konu ile ilgili yüzeysel ve önyargılı anlatımı tamamlaması açısından önemlidir.² Eserin hagiografik ve bilgi verici metinler içeren ilk fragmanı Ivan Dujcev tarafından tek yazma halinde Vatikan’da (Vatic. gr. 2014, 13. c.) bulunmuştur. Bu yüzden “*Dujcev Fragmanı*” olarak da bilinir.³ Bulgar tarihçi Dujcev bu fragmanı 1936 yılında yayınlamıştır.⁴

İkinci fragman ise genel olarak I. Michael (811-813) ve V. Leon dönemlerini (813-820) anlatmaktadır. Michael’in Bulgarlarla olan savaşlarından, 813-814’te Bulgar hükümdarı Krum’un Trakya bölgesinde Bizans ile yaptığı savaşlardan, İstanbul’un muhasarasından, Edirne’nin istilasından bahsettiği gibi, yazarın Krum’un ordusunda Avarların da bulunduğunu kaydetmesi dikkate değerdir.⁵ Paris ulusal kütüphanesinde (Paris gr. 1711, anno 1013) bulunan bu fragman I. Bekker tarafından 1842 yılında yayınlanmıştır.⁶ F. Iadevaia, 1987 yılında bu iki parçayı da yayınlamıştır. Bu yayının içinde İtalyanca çevirileri ile beraber Yunanca metinleri de bulunmaktadır.⁷

Bilindiği gibi Asparuh Han liderliğindeki Tuna Bulgar Devleti, 680’lerden sonra Balkanlar, Orta Avrupa ve doğuda Karadeniz bölgesinde gittikçe güçlenmeye başlamış ve özellikle Tervel Han (702-718) dönemiyle başlayan Bizans mücadeleleri yıllarca devam etmiştir.⁸ Krum Han dönemine kadar bazen ilerleme bazende duraklama şeklinde seyreden Tuna Bulgar Devleti tarihi, onunla beraber Bizans’a ağır darbeler vurmuş ve en parlak devrini yaşamıştır. Krum Han’ın Erdel, Doğu Macaristan, Makedonya gibi bölgelere seferler düzenleyip

¹ Gyula Moravcsik, *Türk Tarihinin Bizans Kaynakları*, Çev.: Hüseyin Namık Orkun, TTK, Ankara 1988, s. 32.

² Panos Sophulos, “The Chronicle of 811, The Scriptor Incertus and The Byzantine-Bulgar Wars of the Early Ninth Century”, *Bulgaria Mediaevalis*, 1/2010, s. 377.

³ P. Sophulos, “The Chronicle of 811”, s. 377; Paul Stephenson, “About the Emperor Nikephoros and How He Leaves His Bones in Bulgaria: A Context for the Controversial Chronicle of 811”, *Dumbarton Oaks Papers*, Vol. 60, 2006, s. 87.

⁴ Henri Gregoire, “Un Nouveau Fragment du <Scriptor Incertus De Leone Armenio>”, *Byzantion*, Vol. 11, No. 2, 1936, s. 417; Ayrıca bkz: I. Dujcev, “La Chronique Byzantine de l’an 811”, *TM1*, 1965, 210-216.

⁵ P. Stephenson, “About the Emperor Nikephoros...”, s. 87; G. Moravcsik, *Türk Tarihinin Bizans...*, s. 32.

⁶ P. Sophulos, “The Chronicle of 811”, s. 379.

⁷ Francesca Iadevaia, *Scriptor Incertus*, Edas 1987; Paul Stephenson, The Oxford Dictionary of Byzantium’da yazılanın aksine, 811 Kroniğinin İngilizce çevirisini sunduğu makalesinin girişinde bu iki fragmanın farklı yazarlara ait olduğu ve birbirinden ayrı olarak düşünülebileceğini öne sürer. P. Stephenson, “About the Emperor Nikephoros”, s. 87; Alexander P. Kazdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, V. 3, Oxford University Press, New York 1991, s. 1855.

⁸ Talat Tekin, *Tuna Bulgarları ve Dilleri*, TDK, Ankara 1987, s. 5; Geza Feher, *Bulgar Türkleri Tarihi*, TTK, Ankara 1984, s. 45.

birçok yeri ele geçirmesi ve 809 yılında Sofya'yı (Serdika) alması, Nikephoros'un 811 yılında içinde Anadolu kuvvetlerinin de bulunduğu oldukça büyük bir orduyla sefere çıkmasına sebep olmuştur.⁹ Krum'un barış tekliflerini reddedip Bulgar başşehri Pliska üzerine yürüyen Nikephoros burayı yakıp yıkmıştır. Ancak Bulgar Devleti'ni ortadan kaldırmak için son derece kararlı olan İmparator dağlık bölgelere kaçan Bulgarlar tarafından düşürüldüğü pusuda öldürülmüştür. Kaynaklara göre Krum Han, onun kafatasından kadeh yapmıştır.¹⁰

“Περὶ Νικηφόρου Τοῦ βασιλέως καὶ πῶς ἀφίησιν τὰ κῶλα ἐν Βουλγαρίᾳ” başlığını taşıyan 811 kroniği İmparator I. Nikephoros'un (802-811) Tuna Bulgarları'na karşı sefere çıkışı ile başlayıp orduda bulunan birlikleri ve Bulgarların ülkesine geldiklerinde yaptıklarını anlatır. Nikephoros'un aşırı övgü ve gururu ile alakalı psikosomatik bir portresini¹¹ çizdikten sonra ise Bulgarların onları düşürdüğü pusuyu ve savaşı kaybedişleri ile son bulur. Metinde geçen “οὕτω τότε βαπιοθέντων”, (o zaman henüz vaftiz olmamış Bulgarlar) tabiri, Bulgarlar 864 yılında Hristiyanlığa geçtiği için, metnin bu tarihten sonra yazıldığını gösterir.

Aşağıda çevirisini verdiğimiz 811 kroniğinin dipnotlarda gösterilen Yunancası, F. Iadevaia ve H. Gregoire'nin neşrettikleri eserlerinden alınmıştır ve çeviri yapılırken, özellikle İngilizce çevirisi ile Yunanca metin karşılaştırılmış, bazı yerlerinde ise İtalyanca çevirisine başvurulmuştur.¹²

İmparator Nikephoros ve Kemiklerini Bulgaristan'da Nasıl Yitirdiği Hakkında¹³

Nikephoros'un (Νικηφόρου) saltanatının dokuzuncu yılında, imparator Nikephoros'un kendisi Bulgaristan'ı istila etti. Beklediği gibi Bulgaristan'ı ortadan kaldırmak istiyordu. Yanına oğlu Staurikos ve Rangabe lakabıyla bilinen, damadı Mikhael ile birlikte, tüm soyluları ve kumandanları ve tüm erkânını, tüm askeri birliklerini aldı ve komutanlarının on beş yaşında ve on beş yaşından büyük oğullarını alarak kendi oğlu için Hikanatoi¹⁴ adını verdiği bir maiyet oluşturdu.¹⁵

⁹ Osman Karatay, *Bulgarlar*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2018, s. 194-195-196; Krum han hakkında bkz. Ali Ahmetbeyoğlu, “Kurum Han”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı: 25, Ocak 1989, s. 44-48.

¹⁰ Georg Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, Çev. F. Işıltan, 10. Baskı, TTK, Ankara 2019, s. 183; Cyril Mango - Roger Scot, *The Cronicle of Theophanes Confessor-Byzantine and Near Eastern History, AD 284-813*, Clarendon Press, Oxford 1997, s. 673-674.

¹¹ P. Sophulos, “The Cronicle of 811”, s. 378.

¹² Metnin ingilizce çevirisi için bkz: Paul Stephenson, “About the Emperor Nikephoros and How He Leaves His Bones in Bulgaria: A Context for he Controversial Chronicle of 811”, *Dumbarton Oaks Papers*, Vol. 60, 2006, s. 87-90; İtalyanca için bkz: Francesca Iadevaia, *Scriptor Incertus*, Edas 1987, s. 77-86.

¹³ Περὶ Νικηφόρου Τοῦ βασιλέως καὶ πῶς ἀφίησιν τὰ κῶλα ἐν Βουλγαρίᾳ.

¹⁴ İlk olarak 809 yılında ortaya çıktığı söylenen bir birlik. A.P. Kazdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, V. 1, s. 648.

¹⁵ Ἐν τῷ θ' ἔτει τῆς βασιλείας Νικηφόρου τοῦ βασιλέως, οὗτος αὐτὸς Νικηφόρος ὁ βασιλεὺς εἰσῆλθεν εἰς βουλγαρίαν, βουλόμενος αὐτήν, ὡς ἔφητο, ἀφανίσει, ἄρας μεθ' ἑαυτοῦ Σταυράκιον τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ Μιχαῆλ τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ, τὸν καὶ Παγγαβὲ ἐπονομαζόμενον, καὶ πάντας τοὺς πατρικίους καὶ ἄρχοντας καὶ ἀξιωματικούς, καὶ ὅλα τὰ τάγματα, καὶ τὸν ἀρχόντων τὰ τέκνα, ὅπο δεκαπέντε τυρχάνοντα ἐτών καὶ ἐπάνω· οὗς καὶ ἐποίησεν ἐταιρείαν τοῦ νιοῦ αὐτοῦ, ἐπονομάσας αὐτοὺς Ἰκανάτους.

Sıkışık¹⁶ topraklara girildiğinde, Bulgarlar, beraberinde getirdiği ordunun büyüklüğünü duyunca, görünüşe göre direnmekten aciz oldukları için yanlarında olan her şeyi bırakıp dağlara kaçtılar. Daha sonra Nikephoros, Krum (Κρούμου) adındaki, Bulgaristan'ın baştaki adamının yerleşim yerine girdi ve kamp kurdu. Ve orada sayıları on iki bin kadar, orayı korumak amacıyla geride kalan, özenle seçilmiş ve silahlanmış Bulgarları buldu. Onlarla karşılaşmış hepsini yok etti. Daha sonra aynı şekilde savaşta elli bin kişiyle daha karşılaştı ve onların da hepsini yok etti. Netice itibarıyla sefil adamın yüreği kibirle doldu. Çünkü şimdiye kadar bunu kendi doğru işleriyle başarmıştı. Kendisine eşlik edenlere söylediği gibi; *“İşte Bakın”* dedi. *“Ne doğru işler yaptım!”*¹⁷

Böylece Krum'un yerleşimine girdikten ve onun hazinelerini aradıktan sonra büyük ganimetler buldu ve bunları (bakır paralar, giysi ve diğer muhtelif eşyalar) asker sayısına göre ordusuna dağıtmaya başladı. Onun (Krum) şarap mahzenini açıp, herkes içebilsin diye dağıttı. Saray kompleksinin yollarında gezinip, evlerin güneşliklerinde (teraslarında) yürürken övündü ve şöyle dedi: *“İşte. Tanrı tüm bunları bana verdi. Burada kendi adımı taşıyan bir şehir kurmak istiyorum ki böylece sonraki tüm nesiller beni tanısun.”*¹⁸

Orada birkaç gün geçirdikten sonra, tanrısız Krum'un sarayından ayrıldı ve ayrılırken tüm binaları ve etrafı çevreleyen tahtadan yapılmış duvarı ateşe verdi. Daha sonra hızlı olmak kaygısı gütmeyen, tüm Bulgaristan'ı yok ettiğini düşünüp Sardika'ya (της Σαρδικης) ulaşmak isteyerek Bulgaristan'ın ortasından ilerledi.¹⁹

İşlerini ihmal ederek on beş gün geçirdikten ve akli ve yargısı ondan ayrıldıktan sonra artık kendisi değildi. Kafası tamamen karışmış, yabancı biriydi. Bir övüncün ağır uykusuyla kuşatılmıştı. Artık ne çadırından çıkıyor, ne de kimseye talimat veya emir veriyordu. Bazı kimseler ona karşı çıkıp tenkit ettikleri ve oğlunu, oradan ayrılma konusunda konuşmak için ona (Nikephoros'a)

¹⁶ τῆς κλεισοῦρας tabiri, kapalı, dar geçit, bozuk, dar boğaz gibi anlamlarla da çevrilebilir. Güler Çelgin, *Eski Yunanca Türkçe Sözlük*, Alfa Yayınları, İstanbul 2018, s. 441; Franco Montarini, *The Brill Dictionary of Ancient Greek*, Brill 2015, s. 1135.

¹⁷ Εισερχομένου δὲ αὐτοῦ εἰς τὰς κλεισοῦρας, ἀκούσαντες οἱ Βούλγαροι τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ ὅπερ ἐπεφέροντο, ὡς δῆθεν μὴ δυνάμενοι ἀντιστῆναι, καταλιπόντες πάντα ἄπερ εἶχον, ἔφυγον εἰς τὰ ὄρη· Αὐτὸς δὲ εἰσελθὼν ἐοκίησεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ πρώτου τῆς Βουλγαρίας, ὀνόματι Κρούμου, καὶ εὐρὼν τινα στρατὸν τῶν Βουλγάρων ἐπιλέκτων, ἐνωπλισμένων, ἀπομεινάντων πρὸς φυλακὴν τοῦ τόπου ἕως δώδεκα χιλιάδας, συμβαλὼν μετ' αὐτῶν πόλεμον, πάντας ἀπέκτεινεν· ὁμοίως δὲ πᾶν καὶ ἄλλας πενήτηκοντα χιλιάδας συναντήσας αὐτῷ συμπλακείας αὐτοῖς, πάντας ἀπόλωσεν. Λοιπὸν οὖν, ἐπαρθεὶς τῷ φρονήματι καὶ τῇ καρδίᾳ ὁ ταλαίπτος, ὡς ἦδη διὰ τὰς δικαιοσύνας αὐτοῦ τοῦτο πεποιθὼς ὁ δὴ καὶ ἔλεγε πρὸς τοὺς σὺν αὐτῷ ὄντας· «Ἴδου», ἔφη, «ἡ δικαιοσύνη τί κατεργάζεται.»

¹⁸ Εἰσελθὼν τοῖνον εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Κρούμου, ἐρευνήσας τὰ ταμεία αὐτοῦ καὶ εὐρὼν σκύλα πλείστα, ἤρξατο διαμετρίξεν τῷ λαῷ αὐτοῦ ἐν καταγραφῇ χαλκόν τε καὶ ἐσθῆτας καὶ ἄλλα πνὰ εἶδη διάφορα, ἀνοίξας τε τὰς ἀποθήκας τῶν οἴνων αὐτοῦ, διένειμε πᾶσι τοῖς αὐτοῦ, ὥστε πνεῖν εἰς κόρον. Καὶ ἀνελθὼν εἰς τὰ ἄμφοδα τῆς αὐλῆς διακινῶν εἰς τὰ ἡλιακά, τῶν οἰκημάτων, ἠγάλλετο καὶ ἔλεγεν· «Ἰδοῦ, ταῦτα ὁ θεὸς παρέδωκέν μοι, καὶ βούλομαι κτίσαι ἐνταῦθα πόλιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἵνα γίνωμαι ὀνομαστὸς εἰς πάσας τὰς ἔμπροσθεν γενεάς.»

¹⁹ Καὶ ποιήσας ἡμέρας πέντε ἐξῆλθεν ἐκ τῆς αὐλῆς τοῦ ἀθῆου Κρούμου, καὶ ἐξερχόμενος ἐνετύρισε τὰ οἰκήματα πάντα σὺν τῷ περικλείσματι ἐκ ξύλων συγκεμιμένων, καὶ λοιπὸν μικρῆς φροντίας τοῦ ἐξελεθῆναι διὰ τάχους, διήρχετο διὰ μέσου τῆς βουλόμενος ἀπελθεῖν ἕως Σαρδικῆς, νομίσας ὅτι ἐξήλειφεν πᾶσαν τὴν Βουλγαρίαν·

gönderdiler. Ancak O, hiç aldırış etmediği gibi daha fazlasını yaptı. Oğlunu aşağılayarak ona vurmak istedi.²⁰

Ordu ise bu fırsattan yararlanarak acımasızca yağmaladı ve hasat edilmemiş tarlaları ateşe verdi. Hayvanlar yüksek sesle feryad edip çırpınarak mücadele ederken ineklerin tendonlarını bellerinden kopararak sakat bırakıldılar. Koyunları ve domuzları katlettiler ve doğru olmayan davranışlarda bulundular. Bunun dışında, Nikephoros'un rahatsızlığını ve tutarsızlığını ayrıca kimsenin onunla konuşmaya cesaret edemediğini görenler yavaş yavaş onu yalnız bırakmaya ve düzenbazlık yaparak kaçmaya başladılar.²¹

Bulgarlar, büyük tahta parçalarından, korkutucu ve aşılmaz duvar gibi bir çit inşa etmişlerdi. Böylece Bulgarlar, başıboş gezenleri (Nikephoros'un ordusundan ayrılan) dağlardan gözetleme fırsatı elde ettiler. Avarları (Αβάρους) ve komşu Slavları (τῶς Σκλαβηνίας) kiraladılar, kadınları bile erkekler gibi silahlandırdılar ve Bizans istilasının 15. gününde, 23 Temmuz Cumartesi günü şafak sökerken,²² yakınlardaki, hala yarı uyur vaziyetteki Bizans askerlerinin üzerine saldırdılar. Onlardan bazıları da aceleyle silahlanıp savaşa girdi. Ancak askeri birlikler, birbirlerinden çok uzakta kamp kurduklarından dolayı neler olduğunu hemen kavrayamadılar. Çünkü onlar (Bulgarlar ve müttfikleri) ilk olarak dağılmaya başlayan imparatorluk karargahına saldırdılar. Kısa bir süre direnseler de çoğu katledildi ve bunu gören diğerleri ise kaçtı.²³

Aynı yerde bataklık ve geçilmesi zor olan bir nehir de vardı. Düşman tarafından takip edilenler, nehirden geçmek için bir yol bulamayınca kendilerini nehire attılar. Atları ile girip bataklığa saplandılar ve geri çıkamadıkları için arkadan gelenlerin altında ezildiler. Bazıları diğerlerinin üzerine düştü. Nehir o kadar insan ve atla doluydu ki düşmanlar onların üzerine basarak zarar görmeden nehri geçtiler. Ve karşıya geçebilenleri takibe koyuldular.²⁴ Bu ne-

²⁰ Καὶ ποιήσας ἡμέρας τε ἠλόγησε τῶν κατ' αὐτὸν πραγμάτων παντελῶς καὶ τραπεὶς τὰς φρένας καὶ δικὴν ἐξεσηκῶτος γεγονόσ, οὐκ ἔτι ἦν ἑαυτῷ, ἀλλ' ἦν πεφυρμένος διὰ παντός κατεχόμενος τῷ κάρῳ τῆς ἀλαζονείας, καὶ μὴ ἐξερκόμενος ἐκ τῆς σκηνῆς αὐτοῦ, μηδὲ διδοῦς τι νι λόγον ἢ διαταγῆν· καὶ τινον καταβοῶντων αὐτοῦ καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἀποστειλάντων τοῦ λαλῆσαι αὐτῷ περὶ τοῦ ἐξελεθῆν ἐκεῖθεν, οὐδ' ὄλως προσέχεεν, ἀλλὰ μάλλον καὶ ἠτίμασε τὸν υἱὸν αὐτοῦ βουλόμενος αὐτὸν καὶ τύψαι.

²¹ Ὁ οὖν λαὸς εὐσῶν εὐκαιρίαν ἐπραΐδειεν ἀπειδῶς, ἐμπυριζῶν τὰς χάρας ἀτ' ἐρίστους οὔσας καὶ νευροκοποῦντες τοὺς βόας καὶ λάρους ἐκ τῶν ψυδῶν αὐτῶν ἀποσπῶντες, βοῶντα τὰ ζῶα φωνῆ μεγάλη καὶ ἀποσπαίροντα, καὶ τὰ πρόβητα κατασφάττοντες καὶ τοὺς κοίρους, καὶ ἃ μὴ θέμις πράττοντες. Λοιπὸν οὖν ἰδόντες τὸ ἀδιάτακτον καὶ ἀούστατον τοῦ Νικηφόρου τινές καὶ ὅτι οὐδεὶς τολμᾷ αὐτῷ λαλῆσαι, κατὰ μικρὸν ἤρξαντο ἀποδιδράσκειν καὶ διὰ μηχανῆς τινος ἐκξέρχεσθαι.

²² “εἰκοσιτρίτη τοῦ Ἰουλίου μηνός”. H. Gregoire, “Un Nouveau Fragment du <Scriptor Incertus de Leone Armenio>”, s. 423; “εἰκάδι ἔκτη τοῦ Ἰουλίου μηνός.” F. Iadevaia, *Scriptor Incertus*, s. 30.

²³ Ἦσαν δὲ οἱ Βούλγαροι φραγμὸν πεποικότες φοβερὸν καὶ δυσδιέξοδον ἀπο ζύλων μεγάλων δικὴν τεῖχους. Λαβόντες οὖν οἱ βούλγαροι καὶ θεασάμενοι ἐκ τῶν ὀρέων ὅτι περιεφέροντο πλανώμενοι, μισθωσάμενοι Αβάρους καὶ τὰς περὶ Σκλαβηνίας καὶ τὰς γυναικῶν ἀνδρικῶς καθοπλισάντες, τῇ τε ἡμέρᾳ τῆς εἰσόδου αὐτῶν, διαφαινόντος σαμβάτου, εἰκοσιτρίτη τοῦ Ἰουλίου μηνός, ἐπέπεσον αὐτοῖς ἐπὶ κοιμωμένοις οχεδόν· οἱ τινες διαναστάτες καὶ σπουδῆ καθοπλισάμενοι ἤρξαντο τῆς μάχης· καὶ ἐπειδὴ ἦσαν μακρὰν ἀπ' ἀλλήλων διεσκονημένα τὰ θέματα, εὐθέως οὐκ ἔγνωσαν τὸ συμβάν· μόνον γὰρ εἰς τὸ βασιλικὸν φοσσάτον ἐπέπεσον καὶ λοιπὸν ἤρξαντο κόπτεσθαι· καὶ μικρὸν ἀντισταθέντων αὐτῶν καὶ μηδὲν ἰσχυσάντων ἀλλὰ σφόδρα κατασφαζομένων, ἰδόντες οἱ λοιποὶ ἔδωκαν ἑαυτοὺς εἰς τροπῆν.

²⁴ Καὶ ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ παρέκειτο ποταμὸς τεσματώδης λίαν καὶ δυσδιέξοδος, καὶ μὴ ἐρίσκοιτες εὐθὺ πόρον τοῦ περᾶσαι, καταδιωκόμενοι ὑπὸ τῶν πολεμίων ἐνέπεσον εἰς τὸν ποταμὸν· εἰσελθόντες δὲ μετὰ ἕπιων αὐτῶν καὶ μὴ ἰσχύσαντες ἐξελεθῆν ἐκάλασαν εἰς τὸ τέλημα, καὶ καταπατούμενοι ὑπὸ τῶν

denle orada bulunan tüm soylular ve komutanlar düştü. Nehirdeki kıyımdan kurtulduğunu sananlar, Bulgarların inşa ettiği son derece sağlam ve aşılması kolay olmayan bir çitle karşılaştılar. Atlarıyla çiti aşamadıkları için onları geride bırakıp elleri ve ayaklarıyla yukarı tırmanarak kendilerini diğer tarafa attılar. Ancak diğer tarafta derince kazılmış bir hendek vardı. Kendilerini yüksek çitten atanlar, kollarını ve bacaklarını kırdılar. Bazıları hemen ölürlen, diğerleri kısa bir mesafe ilerledi. Ancak yürüyecek güçleri yoktu. Yere düşüp açlık ve susuzluktan öldüler.²⁵

Diğer yerlerde ise çiti ateşe verdiler ve kütükleri bir arada tutan bağlar tutuşunca çit çukurun üzerine çöktü. Kaçanlar, hazırlıksız yakalanıp atlarıyla birlikte ateş çukuruna düştüler. Bu, nehirdeki tehlikeden daha kötü bir talihsizlikti.²⁶

Kim bunları duyunca ağlamaz, kim ağıt yakmaz? Eski ve yeni komutanların gençliklerinin baharındaki çocukları... Güzel soluk bedenli, sarı saçlı ve ışıltıyan sakallı ve güzel çehreli yüzlü; bazıları doğuştan soylu ve güzelliği ile ünlenen kadınlarla henüz evlenmiş. Hepsi orada öldü. Bazıları kılıçla öldürüldü, bazıları nehirde boğuldu, bazıları çitten aşağı fırlatıldı, bazıları da çukurdaki yangında öldü. Hayatta kalanların neredeyse tamamı ise evlerine döndükten sonra öldü.²⁷

Aynı gün, İmparator Nikephoros'ta ilk savaş sırasında öldürüldü. Kimse onun nasıl öldüğünü anlatamadı. Omuriliğinden ölümcül bir darbe alarak yaralanan oğlu Staurikos ise sadece iki ay imparator olduktan sonra öldü. Savaş bittikten sonra hayatta kalan romalıların çoğu, o zaman henüz vaftiz edilmemiş olan tanrısız Bulgarlar tarafından Mesih'i terk etmeye ve başıboş İskitlerin (της ἔθνικῆς καὶ Σκυθικῆς πλάνης) günahlarını benimseye zorlandılar. Mesih'in gücüyle korunanlar, her cezaya katlandılar ve çeşitli işkencelerden geçerek şehitlik tacını hak ettiler. Bu şekilde, İmparator Nikephoros, 8 yıl 7 ay hüküm sürdükten sonra kendisini ve tüm Roma ordusunu yanlış öngörü ve düşüncesizlikle yok etti.²⁸

ἔπισθεν ἐρχομένων, καὶ ἄλλοι ἐπ' ἄλλοις πίπτοντες, οὕτως ἐπιληρώθη ὁ ποταμὸς ἀνθρώπων τε καὶ ἵππων, ὥστε ἐπάνωθεν αὐτῶν διέρχεσθαι τοὺς πολεμίους ἀβλαβῶς καὶ καταδιώκειν τοὺς λοιποὺς τοὺς ὡς εἰκόσ νομίζοντας ὅτι διεσώθησαν.

²⁵ Ἐκεῖ οὖν πάντες οἱ πατρῖκοι καὶ λοιποὶ ἄρχοντες πεπτώκασι. «Ὅσοι δὲ ἔδοξαν διαφυγεῖν ἀπὸ <της> τοῦ ποταμοῦ βλάβης ἦλθον ἕως τοῦ φραγμοῦ, ὃν κατεσκεύασαν οἱ Βούλγαροι, ὄχυρόν ὄντα καὶ λίαν δυσδιεξόδευτον, καὶ μὴ συνάμενον οὖν τοῖς ἵπποις τοῦτον διακόφαι, καταλιπόντες τοὺς ἵππους αὐτῶν, διὰ τῶν οἰκειῶν χειρῶν καὶ ποδῶν ἀνερπύσαντες, ἐκρήμνιζον ἑαυτοὺς εἰς τὸ ἔτερον μέρος. Καὶ ἐπειδὴ ἦν ἕξωθεν ὄρυγμα τάφρου βαθείας, κρημνιζόμενοι ἀπὸ τοῦ ὕψους, διεσπῶντο τὰ μέλη αὐτῶν· καὶ οἱ μὲν παραυτὰ ἀπέθνησκον, οἱ δὲ ὀλίγον προβαίνοντες καὶ μὴ ἰσχύοντες βαδίζειν ἐπιπτον χαμαί, καὶ οὕτως κολαζόμενοι ἀπέθνησκον ἐν λιμῷ καὶ δίφῃ.

²⁶ Ἐν ἑτέροις δὲ τόποις τινὲς ἐνεπύρισαν τὴν φρακτὴν· καὶ δὴ καέντων τῶν δεσμῶν, καὶ συμπεσοῦσης τῆς φρακτῆς ἐπάνωθεν τοῦ ὄρυγματος, [καὶ] λοιπὸν οἱ φεύγοντες ἀπροόπτωρ χαλῶμενοι ἐνέπιπτον εἰς τὴν τάφρον τοῦ ὄρυγματος τοῦ πυρὸς αὐτοῦ τε καὶ οἱ ἵπποι αὐτῶν. Τοῦτο δὲ χείρων ἦν συμφορὰ τοῦ κινδύνου τοῦ ποταμοῦ.

²⁷ τῖς οὐ κλαύσει ταῦτα ἀκούων; τῖς οὐ θρηνήσει; τὰ δὲ τέκνα τῶν ἀρχόντων, ἀρχαίων τε καὶ νέων, εἰς πλήθος ὄντα, αὐτὸ τῆς ἡλικίας ἄγοντα τὸ ἄνθος, σώματα ἔχοντες περικαλλῆ λευκότητι καὶ τρικῶν ξανθότητι λάμποντα, καὶ γενεῖον καὶ ὄψεως θέσει κεκαλλωποσμένα· οἵτινες ἐξ αὐτῶν ἦσαν νεωστὶ ζευκθέντες γυναιξὶν εὐγενεῖς καὶ κάλλει διαλάμπουσι· πάντες ἐκεῖ ἀπέθανον, οἱ μὴν τῷ ζῆφει ἀνολωθέντες, οἱ δὲ τῷ ποταμῷ πνιγέντες, οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ φραγμοῦ κρημνισθέντες, οἱ δὲ τῷ πυρὶ τοῦ ὄρυγματος κατακαέντες, ὀλίγοι δὲ τινὲς διασοθέντες, καὶ αὐτοὶ μετὰ τὸ ἐλθεῖν οἴκαδε οὐκ ἐδὸν πάντες ἀπέθανον·

²⁸ Ἐν αὐτῇ οὖν τῇ ἡμέρᾳ καὶ Νικηφόρος ὁ βασιλεὺς ἀνηρέθη μέσον τοῦ πρώτου πολέμου, τὸν τρόπον τοῦ θανάτου αὐτοῦ μὴ συνηθέντος τινὸς ἀπαγγελίαι. Ἐπλήγη τε καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Σταυράκιος καιρίαν πληγὴν

Ortalama boyun üzerinde bir adamdı. Şişman bir göğsü, kabarık saçları, belirgin dudakları ve kocaman gri sakallı geniş bir yüzü vardı. Vücudu sağlamdı. Düşünceleri son derece ihtiyatlı, bilhassa devlet işlerinde veya mali işlerde sinsî ve kurnazdı. Ayrıca müşkülpesent ve cimri biriydi. Bu yüzden ebedî lanete mahkum edildi.²⁹

Ve böylece, Kardeşler! Göçüp giden kardeşlerimizi ve babalarımızı hatırlayalım. Ve bizi bu tür suçlamalardan koruması için iyi ve adil tanrımıza yalvaralım. Ve Mesih'in ilahî öğretilerine dikkatle uyararak iyilere vaat edilen nimetlere kavuşalım. Zira O, sonsuza kadar övülür ve yüceltilir. Amin.³⁰

Sonuç

Anonim 811 Kroniği, doğrudan spesifik bir olayı anlatması açısından Bizans ve Türk tarihi için oldukça önem arz etmektedir. Burada anlatılan savaş sonucunda İmparatorlarını kaybeden Bizans ağır bir darbe almış, Nikephoros'u öldüren Krum liderliğindeki Tuna Bulgarları ise başkentleri Pliska'nın yerle bir edilmesine rağmen bir Bizans imparatorunu öldürmüş olmanın kendilerine kazandırdıkları ün ile bu savaştan çıkmışlardır. Metne baktığımız zaman yazarın, bu yenilgi için İmparatoru sorumlu tuttuğunu görürüz. Ayrıca her ne kadar imparatorun tam olarak nasıl öldüğü anlatılmasa da yenilgiye giden süreç hakkında verilen bilgiler olaydan bahseden diğer kaynaklarla birbirini tamamlar niteliktedir.

Kaynaklar

AHMETBEYOĞLU, Ali: "Kurum Han", *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı: 25, Ocak 1989.

ÇELGİN, Güler: *Eski Yunanca Türkçe Sözlük*, Alfa Yayınları, İstanbul 2018.

FEHER, Geza: *Bulgar Türkleri Tarihi*, TTK, Ankara 1984.

GREGOÏRE, Henri: "Un Nouveau Fragment du <Scriptor Incertus De Leone Armenio>", *Byzantion*, Vol. 11, No. 2, 1936.

IADEVAIA, Francesca: *Scriptor Incertus*, Edas 1987.

KARATAY, Osman: *Bulgarlar*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2018.

KAZDAN, P.A.: *The Oxford Dictionary of Byzantium*, V. 1-3, Oxford University Press, New York 1991.

λαβών εις τοὺς σπονδύλους τῆς ράχεως, ἐξ ἧς καὶ ἐτελεύτησεν, μῆνας δύο μόνους βασιλεύσας Ῥωμαίων, πολλοὶ τε τῶν ζωγρηθέντων Ῥωμαίων μετὰ τὸ καταλυθῆναι τὸν πόλεμον ἠναγκάσθησαν ὑπὸ τῶν ἀθέων βουλγάρων, [οἷπω τότε βαπτισθέντων], ἀρνήσασθαι τὸν Χριστὸν καὶ τῆς ἐθνικῆς καὶ Σκυθικῆς πλάνης μεταλαβεῖν· οἷπινες τῆ τοῦ Χριστοῦ ἐνισκθέντες δυνάμει πᾶσαν ὑπομείναντες αἰκίαν, τὸν μαρτυρικὸν στέφανον ποικίλαις κολάσεσιν ἀνεδήσαντο. Οὕτω Νικηφόρος ὁ βασιλεὺς ἐξ ἀβουλίας καὶ ἀλαζονείας ἑαυτὸν τε καὶ πᾶσαν τὴν ρωμαίων ἰσχὺν ἀπόλεσεν, βασιλεύσας ἔτη η' καὶ μῆνας ἑπτὰ.

²⁹ Ἦν δὲ οὗτος ἀνὴρ διμοιραῖος, πλατύς, προγᾶστωρ, δασύκομος, πρόχειλος, πρόσωπον ἔχων μέγα καὶ γένειον πολὺ πεπολιωμένον, τῷ δὲ σώματι παχύς, φρόνιμος τε πάνυ καὶ πανουργός καὶ ὄξυς εἰς τὸ νοῆσαι, μάλιστα εἰς τὰ τοῦ δημοσίου πράγματα, μικρολόγος τε καὶ φιλάργυρος καθ' ὑπερβολὴν, διὸ καὶ τὸν ὀλεθρον αἰώνιον ἐκληρώσατο.

³⁰ Ἥμεῖς δὲ, ἀδελφοί, μνημονεύσωμεν τῶν προαιεθλόντων ἀδελφῶν ἡμῶν καὶ πατέρων καὶ τὸν ἀγαθὸν καὶ δίκαιον ἡμῶν θεὸν ἱκετεύσωμεν ρύσασθαι ἡμᾶς τοιαύτης κατακρίσεως, καὶ δι' ἐπιμελείας τῶν θείων ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ τῶν ἐπιγγελημένων τοῖς δικαίους ἀγαθῶν ἐπιτυχεῖν, οἱ εὐλογημένος καὶ δεδοξαμένος ὑπάρχει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων, ἀμήν.

MANGO, Cyril - SCOTT, Roger: *The Cronicle of Theophanes Confessor-Byzantine and Near Eastern History, AD 284-813*, Clarendon Press, Oxford 1997.

MONTARİNİ, Franco: *The Brill Dictionary of Ancient Greek*, Brill 2015.

MORAVCSIK, Gyula: *Türk Tarihinin Bizans Kaynakları*, Çev. Hüseyin Namık Orkun, TTK, Ankara 1988.

OSTROGORSKY, Georg: *Bizans Devleti Tarihi*, Çev. F. Işıltan, 10. Baskı, TTK, Ankara 2019.

SOPHULOS, Panos: "The Chronicle of 811, The Scriptor İncertus and The Byzantine-Bulgar Wars of the Early Ninth Century", *Bulgaria Mediaevalis*, 1/2010.

STEPHENSON, Paul: "About the Emperor Nikephoros and How He Leaves His Bones in Bulgaria: A Context for the Controversial Chronicle of 811", *Dumbarton Oaks Papers*, Vol. 60, 2006.

TEKİN, Talat: *Tuna Bulgarları ve Dilleri*, TDK, Ankara 1987.